

УДК 378.091.12.011.3–051:796

MOTIVATION TO STUDYING AS THE ONE OF THE FACTORS OF THE INFLUENCE ON FORMING THE ABILITY TO CREATIVE AND INNOVATIVE ACTIVITY OF FUTURE PHYSICAL TRAINING TEACHERS**МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ, ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ ДО КРЕАТИВНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

Lysenko L.L. / Лисенко Л.Л.

с.р.с., as.prof. / к.п.н., доц.

ORCID: 0000-0002-3629-3840

National University "Chernihiv Collehium" named after T.G. Shevchenko,

Chernigiv., Hetman Polubotko Str. 53, 14013

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка,

Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка 53, 14013

Анотація. Стаття присвячена обґрунтуванню сприятливих умов формування здатності до креативно-інноваційної діяльності майбутніх учителів фізичної культури відповідно виявленого рівня прояву мотивів навчально-пізнавальної діяльності. Висвітлено результати досліджень, щодо рівня прояву мотивів, якими керуються майбутні вчителі фізичної культури в освітньому процесі й отримано узагальнений профіль їх навчально-пізнавальної діяльності. На основі аналізу результатів дослідження детально охарактеризовано профіль рівня прояву таких груп мотивів навчально-пізнавальної діяльності, як перспективні, світоглядні, пізнавальні, мотиви вимушеності та відповідальності. Окреслено проблеми та перспективи організації освітньої діяльності студентів відповідно виявленої у них мотиваційної сфери та обґрунтовано деякі педагогічні умови, які сприяють ефективності формування здатності до креативно-інноваційної діяльності майбутніх учителів фізичної культури.

Ключові слова: креативно-інноваційна діяльність, мотивація навчально-пізнавальної діяльності, мотиви, майбутні учителя фізичної культури.

Вступ. Сучасне суспільство висуває випускнику закладів вищої освіти високі вимоги, серед яких важливе місце займають професіоналізм, соціальна активність і творчий підхід до виконання професійних завдань. Очевидно, що важливу роль у формуванні такої особистості відіграє позитивна мотивація студентів до навчання.

В попередніх наших дослідженнях [1] висвітлено результати, щодо рівня сформованості у майбутніх учителів фізичної культури ціннісно-мотиваційного компоненту здатності до креативно-інноваційної діяльності (КІД) за такими показниками, як інтерес до професії, мотиваційно-творча спрямованість, особистісна пізнавальна активність. Однією з особливостей творчої спрямованості особистості є її опора на пізнання. Пізнавальні потреби та інтереси виступають змістовними сторонами творчої спрямованості. Більш того, висока пізнавальна активність є важливою умовою формування, як здатності до КІД майбутніх учителів фізичної культури, так і взагалі їх професійного становлення.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури буде забезпечувати високий рівень підготовленості студентів лише у тому випадку, коли будуть широко використовуватись внутрішні резерви особистості. Рушійною силою

такого процесу є корекція ієрархії мотивів, системи діяльності і поведінки, прийняття нових цілей та рішень діяти по-новому. Наші дослідження спрямовані на визначення сприятливих умов формування здатності до КІД майбутніх учителів фізичної культури відповідно виявленого рівня прояву пізнавальних мотивів.

Основний текст. Мотиви є рушійними силами процесу навчально-пізнавальної діяльності студентів. Мотивація до навчання досить непростий і неоднозначний процес змін ставлення особистості, як до окремої навчальної дисципліни, так і до всього освітнього процесу. Мотивація є головною рушійною силою в поведінці й діяльності людини, в тому числі, і в процесі формування у майбутніх учителів фізичної культури здатності до КІД, забезпечення їх якісної професійної підготовленості.

В результаті проведеного дослідження було виявлено рівень прояву мотивів, якими керуються майбутні вчителі фізичної культури в освітньому процесі й отримано профіль їх навчально-пізнавальної діяльності (рис. 1-5).

Ставлення майбутніх учителів фізичної культури до навчально-пізнавальної діяльності залежить насамперед від факторів вибору професії (в попередніх дослідженнях нами отримано данні про наявність сильного кореляційного взаємозв'язку ($r=0,76$) між показниками інтересу професії та пізнавальною активністю) й ставлення до самого процесу навчання [1].

Однак детальний аналіз профілю перспективних мотивів (рис. 1) дозволяє виявити особливості їх прояву, так спостерігається переважно прагматична мотивація («бажання отримати диплом, успішно здати екзамени»; «прагнення добре жити, бути матеріально забезпеченим») та мотивація самоствердження («прагнення перевірити себе – на що здатен»; «прагнення користуватись авторитетом, бути рівним або одним з найкращих серед товаришів»; «почуття честолюбності»). При цьому слід зазначити, що для сучасного студента мотив «прагнення отримати винагороду (хорошу оцінку, похвалу)» не є дуже важливим, становить 2,8 бала (лише на першому курсі показник даного мотиву високий і складає 5,9 бала), можливо це обумовлено зниженням стипендіального фонду та тим, що значна частина студентства вже з другого курсу поєднують навчання з роботою, як за фахом (аніматори, керівники танцювальних гуртків, фітнес-інструктори, тренери, робота в оздоровчих таборах тощо) так і в інших сферах зайнятості.

Наші власні спостереження за освітнім процесом підготовки майбутніх учителів фізичної культури дозволили виявити, що студенти лукаво віднеслися до оцінки мотиву «прагнення отримати винагороду», в дійсності кожен зі студентів бажає, щоб його помітили, відкрили і сприяли розвитку. Ми вважаємо, що така відповідь студентів обумовлена тим, що студент не відчуває зацікавленості викладачів у співпраці й співтворчості, саме дотримання принципу майевтики у поєднанні зі створенням творчого розвиваючого освітнього простору створить умови для становлення творчої особистості майбутнього вчителя фізичної культури.

Прагнення особистості самоствердитися це важливий мотив, який сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів, якісній їх підготовці, формуванню

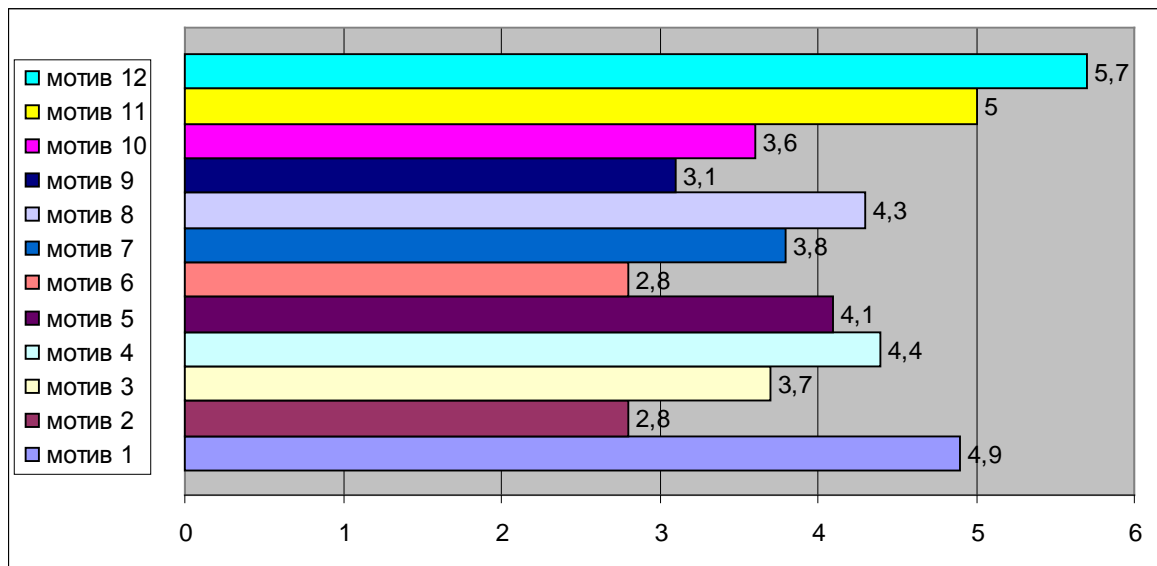

Рис. 1 Профіль прояву перспективних мотивів

Примітка: 1 - прагнення перевірити себе – на що здатен; 2 - незадоволення своїм положенням в колективі, відношенням до себе оточуючих, прагнення зайняти більш високе становище в навчальній групі; 3 - бажання не відставати у навчанні від інших, заробити позитивну репутацію; 4 - прагнення користуватись авторитетом, бути рівним або одним з найкращих серед товаришів; 5 - бажання отримати похвалу викладачів, батьків; 6 - прагнення отримати винагороду (хорошу оцінку, похвалу); 7 - бажання звернути на себе увагу, сподобатись; 8 - почуття честолюбності (доказати чого я вартий); 9 - бажання керувати товаришами, у всьому бути першим; 10 - почуття честолюбства (підкорити собі інших); 11 - бажання отримати диплом, успішно здати екзамен; 12 - прагнення добре жити, бути матеріально забезпеченим

здатності до КІД. Важливо впроваджувати такі дидактичні умови, які мають забезпечувати саморозвиток, самовдосконалення, самореалізацію індивідуальності особистості майбутніх учителів фізичної культури.

В нашій практичній діяльності при організації освітнього процесу викладання теорії і методики фізичного виховання (ТіМФВ) майбутнім учителям ми спираємося на творчо-продуктивний діяльнісний підхід у здобутті знань студентами, творчому використанні дидактичного арсеналу педагогічних впливів викладачем та співтворчості в навчальному процесі. Використання нами в процесі вивчення предмету ТіМФВ розробки та захисту індивідуальних, колективних проектів; розробки та захисту особистого освітнього продукту (як під час засвоєння дисципліни, так і під час складання заліків, іспитів); залучення студентів до виготовлення і створення дидактичного арсеналу засобів, технологій, проектів на основі концепції колективних творчих справ, свідчить про дієвий шляхи вирішення даної проблеми в підготовці кожного студента до креативно-інноваційної діяльності [2].

Основною умовою прояву творчої активності в педагогічній діяльності є любов до виконуваної роботи, коли людина свідомо бачить у ній радість, розуміє необхідність і користь своєї праці для суспільства. Відсутність мотиваційної установки на формування педагога є «бездельное» блукання в педагогічному просторі.

Разом з тим суспільство теж зобов'язане піклуватися про імідж учителя,

значимість його праці та матеріальне забезпечення як умов праці, так і достойної оплати – в цьому теж проявляється престижність педагогічної праці вчителя. Однак на практиці ми спостерігаємо, що суспільство висуває високі вимоги до особистості вчителя, однак значимість праці знаходиться на низькому рівні, і це протиріччя впливає на мотиваційну сферу студентства. Аналіз отриманого профілю мотивів відповідальності дозволяє виявити низький рівень мотиву «почуття обов'язку і відповідальності перед суспільством» у студентів, який складає 2,9 бала, проти високого рівня прояву мотиву «почуття обов'язку і відповідальності перед самим собою» (рис. 2).

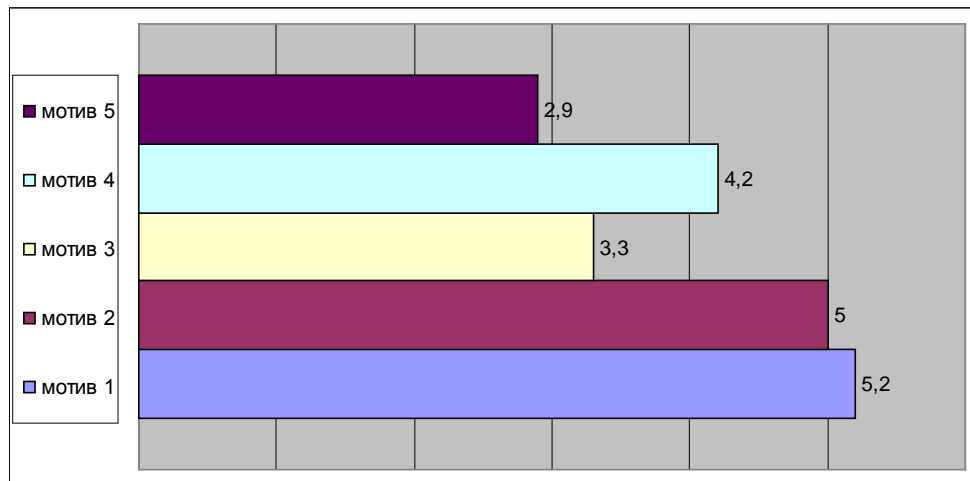

Рис. 2 Профіль прояву мотивів відповідальності

Примітка: 1 - почуття обов'язку і відповідальності перед самим собою; 2 - почуття обов'язку і відповідальності перед рідними; 3 - почуття обов'язку і відповідальності перед викладачами; 4 - почуття обов'язку і відповідальності перед товаришами та навчальною групою; 5 - почуття обов'язку і відповідальності перед суспільством

В практиці є велика кількість прикладів (особливо в останні 30 років), коли креативно здатні, компетентні та готові до ефективної професійної діяльності вчителі змінили свій вектор використання творчого потенціалу, переключились на інші сфери інтересів (бізнес, робота в поліції та інше), де більше платять за роботу. Такий відсів – зміна мотиваційної установки студента, непоправна втрата для суспільства, зведення нанівець роботи педагогів у закладах вищої освіти по формуванню у майбутніх учителів здатності до КІД. Виникає проблема не тільки рівня сформованості здатності до КІД, а і відбору певного контингенту студентів – альтруїстів, ентузіастів, готових працювати на благо втілення якостей вчителя-творця.

Отже, модель педагогічної системи формування КІД має бути адаптивною, здатною реагувати адекватно на зміни середовища і суб'єкта пізнавального процесу, залишаючи сталим об'єкт формування (розвиток творчих здібностей).

Аналіз профілю мотивів вимушеності (рис. 3) дозволяє виявити, що у студентів переважає зовнішня навчальна мотивація, даний мотив становить 4,8 бала. Отримані дані співпадають з попередніми результатами наших досліджень, де зазначено про низький рівень ініціативи та самостійності студента, відсутності потреб у творчій діяльності, прагненні до неї [1].

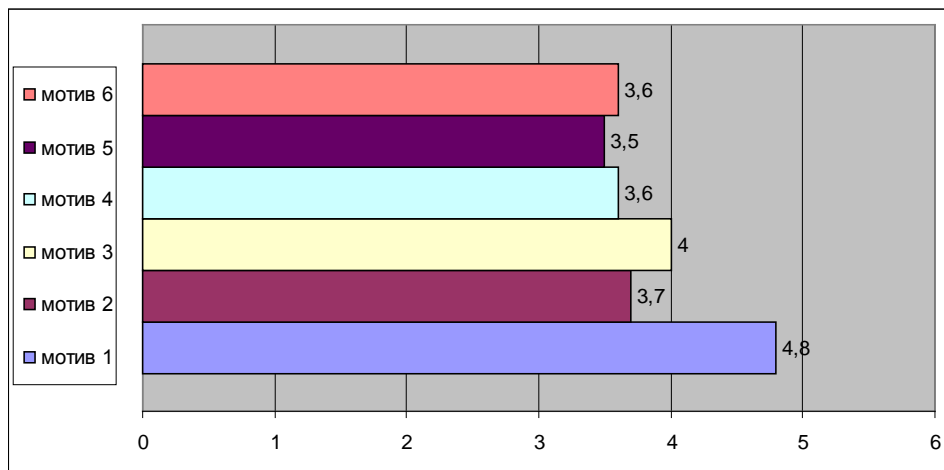

Рис. 3 Профіль прояву мотивів вимушеності

Примітка: 1 – пізнаю, так як говорять; 2 – намагаюсь позбавитись зауважень викладача; 3 – намагаюсь позбавитись зауважень і покарань батьків; 4 – намагаюсь позбавитись поганої оцінки; 5 – боюсь показатись лінимим; 6 – боюсь показатись обмеженою, нездібною особистістю.

На наш погляд організація креативно-евристичної діяльності студентів, забезпечення постійного творчого пошуку для досягнення радості відкриття, а також впровадження технології забезпечення безперервної «тяги» до знання, самоформування і самовдосконалення буде сприяти активізації внутрішньої мотивації студентів та здатності до КІД [3].

Проблема світоглядного становлення майбутніх учителів фізичної культури є важливою проблемою їх підготовки. Саме світогляд (система розуміння світу і місця в ньому людини) забезпечує професійне й особистісне зростання людини, дає їй змогу самовизначитися у світі.

У майбутніх учителів фізичної культури важливими світоглядними мотивами є «прагнення розширити життєвий світогляд», «прагнення упорядкувати свої звички з метою подальшого самовдосконалення» (рис. 4). Це дає нам надію на якісну їх підготовку, адже світогляд, як зазначає І. Бургун, є ядром структури особистості, спрямовує процес усвідомлення навколишньої дійсності і виконує роль орієнтира у практичній та перетворювальній діяльності.

Однак, при цьому спостерігається зниження значення духовних цінностей у свідомості студентів, зростання їх аполітичності (рівень мотиву «прагнення осмислити свої ідеологічні позиції» становить 2,1 бала), соціальної невідповідальності («прагнення правильно вибрати майбутню професію (що відповідає передусім потребам суспільства)» становить 2,5 бала).

Для студентів важливим є мотив «прагнення навчитись жити та працювати в колективі», отримані данні спрямовують нашу увагу на пошук шляхів для вирішення даної педагогічної задачі, що потребує перегляду як змісту освітніх програм підготовки майбутніх учителів фізичної культури, так і дидактичного забезпечення (впровадження активних методів навчання (робота в групах), колективні творчі справи, активна участь студентів у наукових конференціях, різноманітних виховних заходах тощо). Співробітництво формує здатність у

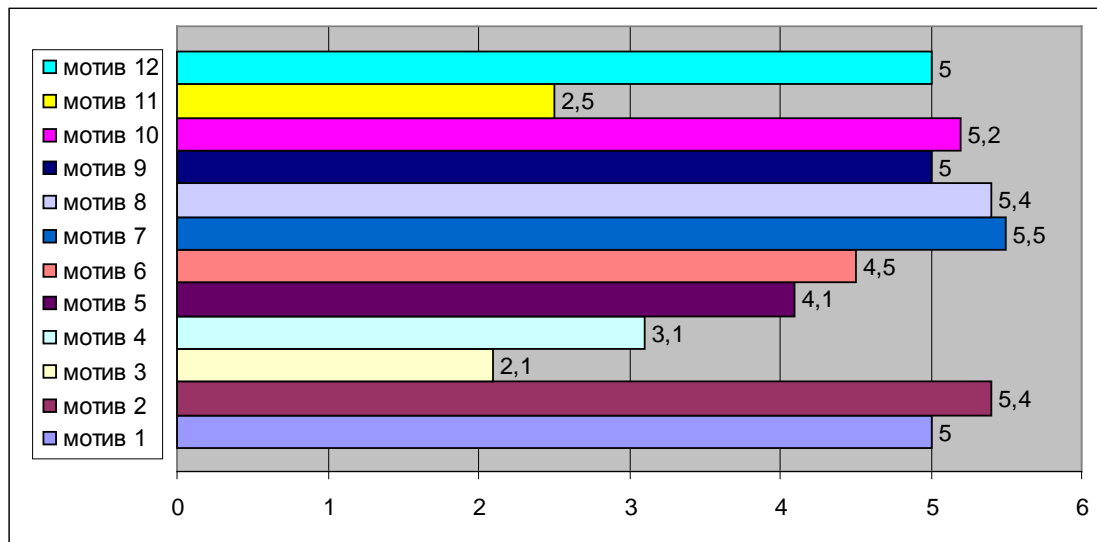

Рис. 4 Профіль прояву світоглядних мотивів

Примітка: 1 - прагнення розібратися в житті, щоб осмислити його, визначити своє місце у світі, мати свою думку у світоглядних питаннях; 2 - прагнення розширити життєвий світогляд, опанувати знання і уміння; 3 - прагнення осмислити свої ідеологічні позиції, виробити чіткі політичні переконання; 4 - прагнення знайти свій ідеал в житті; 5 - прагнення приблизитись в духовному розвитку до обраного ідеалу; 6 - бажання самому стати прикладом для однолітків; 7 - прагнення навчитись жити та працювати в колективі; 8 - прагнення упорядкувати свої звички з метою подальшого самовдосконалення; 9 - виробити в собі риси, необхідні для професійної діяльності; 10 - прагнення правильно вибрати майбутню професію (цікаву, захоплюючу); 11 - прагнення правильно вибрати майбутню професію (що відповідає передусім потребам суспільства); 12 - прагнення правильно вибрати майбутню професію (що відповідає передусім нахилам і здібностям)

студентів регулювати свої дії, обґрунтовувати свою позицію й приймати іншу точку зору, якщо вона більше обґрунтована та сприяє розвитку їх пізнавальної активності.

Враховуючи отримані результати існує потреба організованого і виховного впливу на світоглядний розвиток студентів, пошук шляхів ефективного формування світоглядних систем особистостей, основними характеристиками яких є самореалізація, взаємність, соціальна відповідальність, креативність, інноваційність. Важливо будувати освітній процес так, щоб науково обґрунтовані, об'єктивно значущі істини стали стрижневими структуро творчими елементами світогляду студентів. Призначення вчителя буде виконане, якщо він має власну позицію, науково обґрунтовані переконання, моральне обличчя, індивідуалізує навчально-педагогічні впливи, розумно оперує науковою інформацією в гуманних цілях адекватно до педагогічних задач [3]. .

Зміст наукового світогляду тісно пов'язаний з розумовим вихованням особистості, її обізнаністю, розвитком пізнавальних здібностей, вмінням мислити.

Результати прояву пізнавальних мотивів (рис. 5) мають схожі тенденції з проявом вищезазначених груп мотивів, спостерігається перевага зовнішньої мотивації над внутрішньою (низький рівень прояву мотивів «задоволення від

пізнавального зусилля, від подолання труднощів, від напруженої інтелектуальної діяльності» - 2,2 бала, «бажання самостійно розібратися у навчальному матеріалі» - 3,2 бала), однак студенти прагнуть бути обізнаними, корисними суспільству, вони усвідомлюють важливість і необхідність отримання знань – 5,7 бала. Студентам подобається процес колективного пізнання, спілкування – 4,6 бала.

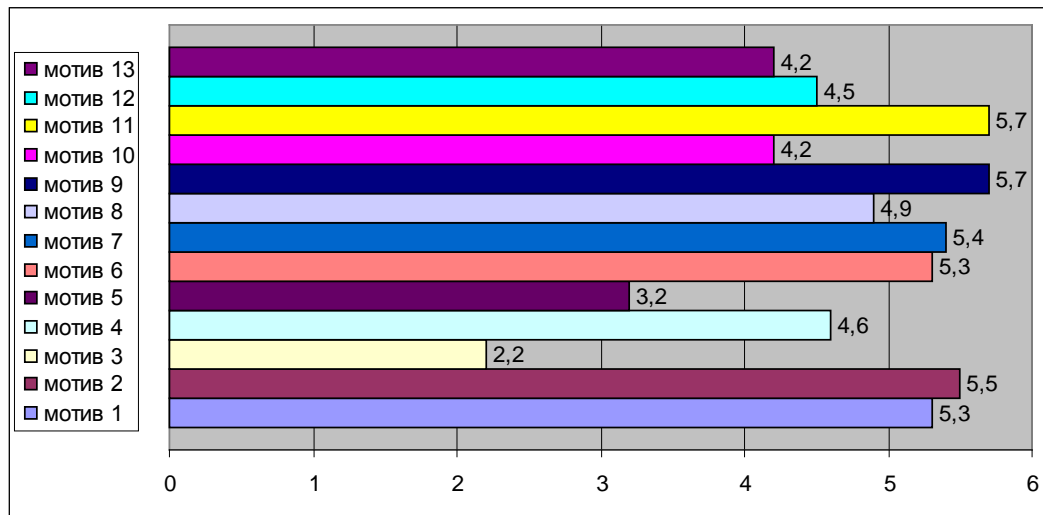

Рис. 5 Профіль прояву пізнавальних мотивів

Примітка: 1 - пізнавальний інтерес (без орієнтації на життєві плани і професію), захоплення навчальним предметом або галуззю знань; 2 - бажання мати хороші знання, дізнатися по окремих темах як можна більше; 3 - задоволення від пізнавального зусилля, від подолання труднощів, від напруженої інтелектуальної діяльності; 4 - подобається процес колективного пізнання, спілкування; 5 - бажання самостійно розібратися у навчальному матеріалі; 6 - бажання навчитися викладати свої думки; 7 - бажання навчитись логічному мисленню; 8 - наявна пізнавальна потреба; 9 - цікавість, викликана інтересами і захопленнями оточуючих; 10 - потреба в новизні, в нових враженнях; 11 - прагнення бути обізнаним, корисним суспільству людиною, усвідомлення важливості і необхідності отримання знань; 12 - прагнення удосконалювати свої пізнавальні здібності; 13 - прагнення отримати вищу освіту, усвідомлення недостатності своїх знань і умінь, бажання доповнити свої знання

Самі лише знання, уміння та навички в якій би кількості не засвоїв їх студент і якими б якісними вони не були, ще не дають суспільству особистості. Лише там де студент хоче створити, виховати, вдосконалити себе виховується неповторна та яскрава людина, відмінний фахівець в галузі фізичної культури. А отже, важливим завданням викладача є переконання у тому, що виховання неможливе без самовиховання, виховання себе як особистості неможливе без роботи над собою, підготовка до ефективної професійної діяльності неможлива без внутрішньої організації особистістю самої себе – накреслення перспективи життя, усвідомлення вищих життєвих цінностей, формування почуття відповідальності.

Висновки. Відповідно виявленого у майбутніх учителів фізичної культури рівня прояву мотивів навчально-пізнавальної діяльності (перспективних, світоглядних, пізнавальних, мотивів вимушеності й відповідальності) визначено та обґрунтовано сприятливі умови формування у них здатності до

креативно-інноваційної діяльності:

- забезпечення взаємозв'язку між пізнавальною, дослідницькою, практичною діяльностями;
- створення освітнього середовища, яке має ґрунтуватися на концепції аксіології (моральне виховання), акмеології (самоучіння та самозростання), управління (викладач веде і спрямовує, допомагає і контролює), адаптивного навчання в різних умовах діяльності тощо;
- формування науково-світоглядного бачення професійної діяльності вчителя фізичної культури, яке зумовлює систематизацію та інтеграцію професійних компетенцій, дозволяє створювати методологічну та креативно-інноваційну базу фахівця, розробляти дієві програми педагогічних управляючих впливів та ефективно їх реалізовувати для досягнення певної мети.

Література:

1. Лисенко Л. Л. Ціннісно-мотиваційна складова здатності до креативно-інноваційної діяльності майбутніх учителів фізичної культури: сутність, проблеми та шляхи формування // Modern scientific researches No3 Vol.2 March 2018 P. 31-38.
2. Лисенко Л. Л. Удосконалення дидактичного забезпечення підготовки майбутніх учителів фізичної культури в аспекті розвитку здатності до креативно-інноваційної діяльності // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. – Випуск 112. – 2013. – С. 164-168.
3. Огієнко М. М., Лисенко Л. Л., Огієнко П. М. Фактори, які обумовлюють креативно-евристичне мислення і його розвиток у системі професійної підготовки фахівців в галузі фізичної культури і спорту // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Вип. 98, Т.1. – Чернігів: ЧНПУ, 2012. – С. 111-116.

Annotation. The article is dedicated the grounding favorable conditions of forming the creative and innovative activity of future physical training teachers accordingly to their identified demonstration level of motives to studying and cognitive work. The article highlights the results of the research of the demonstration level of motives that controls future physical training teachers in education process. On the base of the analyze of investigation results was made the detailed characterization of the profile of the level of demonstration such groups of motives to studying and cognitive work as perspective, world view, cognitive, the motives of induction and responsibility. The article highlights the problems and perspectives of organization of education activity of students accordingly to their detected motivation sphere and based some pedagogical conditions, which contribute the efficiency of forming the ability to creative and innovative activity of future physical training teachers.

Key words: creative and innovative activity, motivation to studying and cognitive work, motives, future teachers of physical training.

References:

1. Lysenko L.L. Tsinnisno-motyvatsiina skladova zdatnosti do kreatyvno-innovatsiinoi diialnosti maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury: sutnist, problemy ta shliakhy formuvannia //

Modern scientific researches No3 Vol.2 March 2018 P. 31-38.

2. Lysenko L.L. (2013) Udoskonalennya didaktichnogo zabezpechenna pidgotovki majbutnih uchiteliv fizichnoi kulturi v aspekti rozvitku zdatnosti do kreativno-innovacijnoi diyalnosti [Improving didactic support of training for future teachers of physical training in the aspect of readiness for creative and innovative activities.], *Visnik Chernigivs'kogo nacionalnogo pedagogichnogo universitetu T.G. Shevchenka*, [Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University named T.G. Shevchenko], Vipusk 112, pp. 164-168.

3. Ogienko M.M, Lysenko L.L, Ogienko P.M. (2012) Faktori, yaki obumovluut kreativno-evristichne mislennya i jogo rozvitok u sistemi profesijnoi pidgotovki fahivciv v galuzi fizichnoi kulturi i sportu [Factors, which cause creative-heuristic thought and his development in the system of professional preparation the specialists in area of physical culture and sport]. *Visnik Chernigivs'kogo nacionalnogo pedagogichnogo universitetu T.G. Shevchenko*, [Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University named T.G. Shevchenko], Vipusk 98 (1), pp. 111-116.

Статья отправлена: 12.05.2018 г.

© Лисенко Л.Л.